

Danuta Szczepaniak

Problematyka kontroli osobistej osadzonych w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

The issue of personal control of prisoners in the light of the case law of the European Court of Human Rights

Przedmiotem niniejszego opracowania jest problematyka pełnej kontroli osobistej osób osadzonych. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka niejednokrotnie pochylało się nad sytuacją osób osadzonych poddanych kontroli, wskazując równocześnie na kryteria dokonania kontroli osobistej tak, aby dokonywano jej w sposób najmniej dolegliwy dla osadzonych.

Słowa kluczowe: kontrola osobista, osadzony, ETPC.

The subject of this study is the problem of full personal control of prisoners. The jurisprudence of the European Court of Human Rights has often bent over the situation of detainees subjected to control, indicating at the same time the criteria for making a personal check so as to be performed in the least injurious manner to the prisoners.

Key words: personal control, embedded, ECHR.

Wstęp

Kontrola osobista jest dolegliwa z samego założenia, zwłaszcza w warunkach więziennych. Osoba osadzona odizolowana od społeczeństwa, bliskich i znajomych, poddawana jest oględzinom ciała przez

funkcjonariuszy więziennych w określonych prawem sytuacjach. Funkcjonariusze mają prawo żądania wobec osoby osadzonej rozebrania się do naga i oględzin ciała, połączonych z otworzeniem jamy ustnej oraz oględzin miejsc intymnych.

Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że ustawodawca, przewidując rozwiązanie aż tak dalece posuniętej kontroli, kierował się dobrem znacznie wyższym niż poczucie skrępowania, zażenowania czy wręcz wstydu odczuwanego przez osobę osadzoną podczas kontroli. Takimi wartościami wyższymi są wszak bezpieczeństwo samej osoby osadzonej, innych osób osadzonych czy strażników. Nie oznacza to jednak braku ochrony prawnej dla poddanego kontroli, na co wskazywał w swych orzeczeniach Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPC).

Podstawy prawne

Na gruncie prawa międzynarodowego i europejskiego istnieje szereg regulacji prawnych akcentujących zakaz poddawania kogokolwiek torturom oraz nieludzkiemu traktowaniu.

Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2¹ w art. 3, stanowi zakaz generalny poddawania kogokolwiek torturom oraz nieludzkiemu bądź poniżającemu traktowaniu czy karaniu.

Zakaz poddawania kogokolwiek torturom oraz nieludzkiemu bądź poniżającemu traktowaniu został powtórzony w rezolucji Parlamentu Europejskiego z 15 grudnia 2011 r. w sprawie warunków panujących w zakładach karnych w UE CE 168/82².

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że standardy europejskie były punktem wyjścia dla stworzenia odpowiednich regulacji zapewniających zewnętrzny nadzór sprawowany przez organy niezwiązane bezpośrednio ze Służbą Więzienną. Taką możliwość przewiduje Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu³.

¹ Dz. U. z 1993 r. nr 61, poz. 284.

² CE 168/82.

³ Dz. U. z 1995 r. nr 46, poz. 238.

Kolejnym aktem są Europejskie reguły więzienne⁴, podkreślające poszanowanie praw człowieka (1), konieczność zapewnienia odzieży nieponiżającej ani nieupokarzającej osobom osadzonym, które odzieży nie posiadają (20.2).

W 2015 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję Standardy ONZ minimum traktowania więźniów, tzw. Reguły Nelsona Mandeli⁵, będące znowelizowaną wersją Wzorcowych reguł minimum postępowania z więźniami z 1955 r. Reguły nie mają charakteru aktu prawnego, jednak ze względu na zakres przedmiotowy i znaczenie dla systemu więziennictwa mają charakter szczególny. W kontekście omawianej problematyki należy mieć na uwadze regułę 1 oraz regułę 52. Reguła 1, akcentując nakaz traktowania wszystkich osób osadzonych z szacunkiem, zakazuje stosowania tortur, okrutnego, nieludzkiego oraz poniżającego traktowania albo karania wraz z potrzebą ochrony przed takimi zachowaniami wszystkich osób osadzonych. Podkreślono ponadto niemożność usprawiedliwiania takich zachowań, wraz z jednoczesnym zapewnieniem bezpieczeństwa osób osadzonych, dostawców usług i odwiedzających. Natomiast reguła 52 dotyczy przeszukań inwazyjnych (rewizji osobistych i przeszukań ciała), które powinny mieć miejsce tylko w przypadkach całkowicie niezbędnych.

Na gruncie prawa polskiego Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez naród w referendum konstytucyjnym 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 16 lipca 1997 r.⁶, w art. 30 nadaje prymat przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, stanowiącej nienaruszalne źródło wolności i praw człowieka i obywatela, a obowiązek jej poszanowania i ochrony jest obowiązkiem władz publicznych. Art. 40 stanowi, iż nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. W art. 41 pkt 4 wyrażona została zasada generalna, zgodnie z którą każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.

Kodeks karny wykonawczy⁷ w art. 4 § 1 kkw, statuuje zasadę humanitaryzmu jako zasadę nadrzędną przy wykonywaniu kar, środków karnych, środków zabezpieczających i środków zapobiegawczych, jednocześnie

⁴ <http://www.bip.sw.gov.pl/SiteCollectionDocuments/CZSW/prawaczl/document.pdf>

⁵ https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Reguly_Mandeli.pdf

⁶ Dz. U. z 1997 r., poz. 483.

⁷ Dz. U. z 1997 r., poz. 557 ze zm.

zakazuje stosowania tortur lub niehumanitarnego albo poniżającego traktowania i karania osoby osadzonej. Natomiast art. 116 kkw przewiduje możliwość dokonania kontroli osobistej w przypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa (§ 2), polegającej na dokonaniu przez funkcjonariusza tej samej płci i w obecności osób tej samej płci, w odosobnionym pomieszczeniu bez obecności osób postronnych, oględzin ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny, obuwia i przedmiotów posiadanych przez osobę osadzoną (§ 3). Kontrola generalna polega w szczególności na przeprowadzeniu, pod kierownictwem dyrektora lub upoważnionego przez niego funkcjonariusza, w jednym czasie kontroli osobistej wszystkich osób osadzonych, kontroli cel mieszkalnych i kontroli pomieszczeń, w których osoby osadzone przebywają stale lub czasowo, przy zachowaniu wskazanych w rozporządzeniu rygorów, dotyczących zarówno kontrolujących, jak i kontrolowanych oraz z obliigatoryjnym obowiązkiem sporządzenia protokołu zbiorczego z kontroli (§ 72 ust. 1 pkt 1).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej⁸ reguluje sposoby dokonywania kontroli pobieżnej i osobistej osób osadzonych (§ 67 pkt 1) oraz środka nadzwyczajnego w postaci kontroli generalnej. Kontrola pobieżna polega na powierzchniowym przeszukaniu odzieży, obuwia i przedmiotów posiadanych przez osobę osadzoną (§ 69 ust. 1), przeprowadzana jest w szczególności każdorazowo po wyjściu i przy powrocie do celi oraz przed opuszczeniem miejsca zatrudnienia i po powrocie do niego (§ 69 ust. 2), a dyrektor zakładu półotwartego i otwartego może określić odstępstwa od zasady wskazanej w ust. 2. Kontrola osobista przeprowadzona jest z zachowaniem wymogów określonych w § 68, zatem osoba osadzona obowiązana jest opróżnić kieszenie, zdjąć obuwie, odzież oraz bieliznę, które to rzeczy poddaje się kontroli. Funkcjonariusz dokonuje oględzin jamy ustnej, nosa, uszu, włosów oraz oględzin ciała, które mogą polegać również na pochyleniu lub przykucnięciu w celu sprawdzenia okolic odbytu i genitaliów. Oględzin ciała dokonuje się etapowo, pozostawiając osobie osadzonej prawo do bycia częściowo ubranym i zezwalając na ubranie się po zakończeniu pierwszej części, a przed kontrolą kolejnej części ciała osoby osadzonej. Funkcjonariusz w trakcie oględzin ciała nie powinien dotykać osoby osadzonej.

⁸ Dz. U. z 2016 r., poz. 1804.

Kontrola osób osadzonych należy do zadań funkcjonariusza pełniącego służbę w oddziale mieszkalnym (oddziałowego) w czasie pełnienia służby w porze dziennej (§ 49 ust. 2 i § 49 ust. 2 pkt 1).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 24.02.2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Służbie Więziennej⁹ przewiduje odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny służbowej w postaci niehumanitarnego traktowania, uwłaczającego godności osób pozbawionych wolności (art. 230 pkt 3, ust. 3).

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podejmował problematykę stworzenia kanonu zachowań systemowych niezbędnych w celu zapewnienia godności osób osadzonych, odnosząc się do poszczególnych zachowań.

Punktem wyjścia dla rozważań ETPC była zasada wyrażona w art. 3 Europejskiej konwencji praw człowieka, zakazująca bezwzględnie poddawania kogokolwiek torturom oraz nieludzkiemu bądź poniżającemu traktowaniu czy karaniu, niezależnie od popełnionego przestępstwa¹⁰.

Złym zachowaniem, w ocenie ETPC, realizującym przesłankę zawartą w art. 3 jest zachowanie, które osiągnęło minimalny poziom surowości oceniany relatywnie i z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy¹¹.

Nieludzkiem zachowaniem jest zachowanie spełniające wskazane przez ETPC przesłanki, obejmujące wielogodzinny okres trwania, premedytację dokonywania, powodujące faktyczne uszkodzenie ciała albo fizyczne i psychiczne cierpienie.

Poniżającym zachowaniem jest zachowanie mające na celu wywołanie w ofierze określonych uczuć strachu lub udręczenia, będących w stanie ofiarę poniżyć lub upodlić. ETPC zważył, że zarówno cierpienie, jak i poniżenie powinno wykraczać poza cierpienie i poniżenie związane z formą prawnie zastosowanego traktowania lub karania¹².

Zdaniem ETPC konieczność rozebrania się osoby osadzonej, w celu przeprowadzenia kontroli osobistej, jest usprawiedliwiona celem

⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 631.

¹⁰ Labita przeciwko Włochom, wyrok z 6.04.2000 r., skarga nr 26772/95.

¹¹ Kudła przeciwko Polsce, wyrok z 26.10.2000 r., skarga nr 30210/96.

¹² Tyrer przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, wyrok z 25.04.2007 r., skarga nr 5856/72.

w postaci zapewnienia bezpieczeństwa zakładu lub ochrony porządku i zapobiegania przestępstwom.¹³

Należy wskazać, że oceniając przedstawione dowody ETPC zastosował standard „ponad rozsądną wątpliwość”¹⁴ (*beyond reasonable doubt*), który należy odróżnić od stanów faktycznych, gdy na władzach krajowych spoczywał wyłączny obowiązek ciężaru dowodu połączony z obowiązkiem przedstawienia zadowalających i przekonywających wyjaśnień z racji posiadania wyłącznie lub w dużym stopniu wiedzy na temat okoliczności danej sprawy¹⁵. Standard „ponad wszelką wątpliwość” należy przyjąć, gdy przedstawiono wyraźne, jasno powiązane ze sobą argumenty albo uzasadniony ciąg domniemań faktycznych, który nie został obalony¹⁶.

Reguły dokonywania kontroli osobistej wykształcone w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

1. Zasadność podjętej decyzji.

ETPC wskazywał w swych orzeczeniach, że sam fakt osadzenia w więzieniu, mimo że może wzbudzać uzasadnione negatywne uczucia cierpienia i upokorzenia, nie jest wystarczającym, aby z tego powodu wnosić skargi z racji naruszenia art. 3 konwencji.

2. Zapewnienie prawnej ochrony każdej osobie osadzonej, niezależnie od popełnionych przestępstw (w tym walka z terroryzmem lub przestępczością kryminalną) i zachowania osoby osadzonej podczas pobytu w więzieniu.

W sprawie Chyła przeciwko Polsce¹⁷, rozpatrywano skargę Jana Chyły, który miał przeszłość kryminalną, był członkiem zorganizowanej grupy przestępczej i przez kilka lat był poszukiwany listem gończym. ETPC

¹³ Van der Wen przeciwko Holandii, wyrok z 4.02.2003 r., skarga nr 50901/99.

¹⁴ Dzieciak przeciwko Polsce, wyrok z 9.12.2008 r., skarga nr 77766/01.

¹⁵ Jasiński przeciwko Polsce, wyrok z 6.03.2007 r., skarga nr 72976/01.

¹⁶ M. Balcerzak, *Standardy dowodowe w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka*, [w:] *Odpowiedzialność międzynarodowa w związku z naruszeniem praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego*, pod red. M. Balcerzaka i J. Kapelańskiej-Pręgoskiej, Toruń 2016, s. 17 i nast.

¹⁷ Chyła przeciwko Polsce, wyrok z 3.11.2015 r., skarga nr 8384/08.

zważył, że codzienne, rutynowe kontrole osobiste więźnia mającego status tzw. „więźnia niebezpiecznego” (*dangerous detainee*) nie były związane z żadną wyraźną potrzebą zapewnienia względów bezpieczeństwa ani żadnym konkretnym zachowaniem osadzonego.

3. Dokonywanie kontroli w sytuacjach usprawiedliwionych.

W sprawie Iwańczuk przeciwko Polsce¹⁸, odnosząc się do żądania funkcjonariuszy więziennych, którzy nakazali rozebranie się do naga osadzonemu, który zgłosił zamiar uczestniczenia w wyborach parlamentarnych na terenie aresztu, ETPC stwierdził, że żądanie to nie było usprawiedliwione z uwagi na spokojne zachowanie Iwańczuka w trakcie całego okresu aresztowania, nieoskarżenie go za przestępstwo z udziałem przemocy oraz wcześniejszą niekaralność.

4. Dokonanie kontroli osobistej w odosobnionych pomieszczeniach przez funkcjonariusza tej samej płci.

W sprawie Valasinas przeciwko Litwie¹⁹, rozpatrując skargę Joususa Valesisa na zachowanie funkcjonariuszy więziennych polegające na oględzinach ciała, w tym odbytu i genitaliów osadzonego mężczyzny przez funkcjonariusza więziennego – kobietę, przeszukaniu genitaliów osadzonego oraz przeszukaniu otrzymanej podczas widzenia paczki żywnościowej dłońmi bez rękawiczek, ETPC stwierdził, że zachowania podejmowane przez funkcjonariuszy więziennych wskazywały na wyraźny brak szacunku do osadzonego i miały na celu umniejszanie jego godności.

5. Miarkowanie częstotliwości kontroli.

W sprawie Horych przeciwko Polsce²⁰, odnosząc się do codziennych kilkakrotnych rewizji osobistych połączonych z oględzinami odbytu osadzonego mającego status tzw. „więźnia niebezpiecznego”, ETPC stwierdził, że zastosowanie wobec osadzonego aż tak dolegliwych środków przez okres 7 lat i 9 miesięcy musiały „umniejszyć poczucie jego godności jako człowieka oraz wywołać w nim uczucia strachu, udrczenia

¹⁸ Iwańczuk przeciwko Polsce, wyrok z 15.11.2001 r., skarga nr 25196/94.

¹⁹ Valasinas przeciwko Litwie, wyrok z 24.07.2001 r., skarga nr 44558/98.

²⁰ Horych przeciwko Polsce, wyrok z 17.04.2012 r., skarga nr 13621/08.

i spotęgowanego bólu, wykraczające poza nieunikniony element cierpienia i poniżenia związany z tymczasowym aresztowaniem”.

Podobnie wypowiedział się ETPC w sprawach Piechowicz przeciwko Polsce²¹, Pawlak przeciwko Polsce²² i Głowacki przeciwko Polsce²³, dotyczących osadzonych mających status tzw. „więźnia niebezpiecznego.” ETPC nie podzielił zasadności argumentacji rządu, że aż tak częste intymne przeszukania miałyby zapewnić bezpieczeństwo w więzieniu, zwłaszcza, że osadzeni poddani byli już innym surowym obostrzeniom wynikającym z nadanego statusu „więźnia niebezpiecznego.”

Możliwość skutecznego zaskarżenia decyzji o przeszukaniu do sądu krajowego

Artur Dejneka za usiłowanie zabójstwa został tymczasowo aresztowany 10 października 2008 r. i osadzony w areszcie 11 października 2008 r. W dniu 22 sierpnia 2009 r. funkcjonariusze więzienni znaleźli przy nim 132 tabletki psychoaktywne. W dniu 26 sierpnia 2009 r. A. Dejneka namawiał innych osadzonych do zorganizowanego strajku głodowego. Tego samego dnia komisja do spraw penitencjarnych nadała skarżącemu status tzw. „więźnia niebezpiecznego” z racji uznania osadzonego za zagrożenie dla bezpieczeństwa. Osadzony tego samego dnia przeprowadził strajk głodowy, który trwał do 7 września 2009 r., za co został ukarany czternastodniowym okresem pobytu w odosobnionej celi. W listopadzie A. Dejneka odmówił udziału w programie rehabilitacji, wobec czego został z niego wyłączony. 18 lutego 2010 r. został zniesiony wobec osadzonego rygor tzw. „więźnia niebezpiecznego.” Zachowanie osadzonego w 2011 r. było zróżnicowane, dostawał zarówno nagrody za dobre sprawowanie, jak i był karany za nielegalne kontakty z innymi osadzonymi, rozpoczynanie strajków głodowych, jak i udział w subkulturze więziennej. 6 grudnia 2011 r. funkcjonariusze więzienni znaleźli przy osadzonym pieniądze w kwocie 80 zł, pochodzące z nieznanego źródła, które zostały zdeponowane na rachunku bankowym A. Dejnka. 30 stycznia 2012 r. osadzony próbował udać się na spacer bez wymaganego zezwolenia, za co nałożono

²¹ Piechowicz przeciwko Polsce, wyrok z 17.04.2012 r., skarga nr 20071/07.

²² Pawlak przeciwko Polsce, wyrok z 30.10.2012 r., skarga nr 13421/03.

²³ Głowacki przeciwko Polsce, wyrok z 30.10.2012 r., skarga nr 1608/08.

na niego karę nagany. 4 lutego 2012 r., po wizycie rodziny i przeszukaniu osobistym, odkryto przy osadzonym nielegalną wiadomość w postaci grypsu na kartce papieru. Po przeszukaniu A. Dejneka złożył skargę do dyrektora aresztu śledczego na dokonanie czynności przeszukania osobistego, skarga ta nie została uwzględniona. W ocenie dyrektora przeszukanie było zgodne z prawem, a osadzony nie został zlekceważony ani upokorzony. Dyrektor 17 kwietnia 2012 r. (po zbadaniu złożonej skargi) stwierdził, że przeszukanie było zasadne, osadzony nie został w trakcie przeszukania zlekceważony ani upokorzony. Odnosił się też do przekazanego nielegalnie grypsu podczas widzenia z rodziną 4 lutego 2012 r. i stwierdził, że przekazanie grypsu „stanowiło naruszenie dyscypliny i porządku”. 29 kwietnia 2012 r. złożona została kolejna skarga na przeszukanie osobiste dokonane 28 kwietnia 2012 r. W ocenie dyrektora i tym razem wykonanie zaskarżonej decyzji było zasadne i zgodne z prawem. 5 czerwca 2012 r. A. Dejneka, podobnie jak inni osadzeni, przeszedł planowane przeszukanie osobiste połączone z przeszukaniem celi, zarządzane jako plan działań do wykonania w 2012 r. w celu poprawy bezpieczeństwa osadzonych. Przeszukanie odbyło się mimo uskarżania się osadzonego na ból pleców, połączony z problemami z chodzeniem i utrudnieniami w rozbieraniu się. Osadzony nie podniósł argumentów akcentujących dolegliwość przeszukania osobistego czy wskazujących na trudności z poruszaniem się w złożonej skardze na dokonanie czynności przeszukania, podniósł natomiast dolegliwość zachowania funkcjonariuszy więziennych, którzy mieli używać słów obelżywych i używać przemocy fizycznej w postaci uderzeń w twarz. A. Dejneka podniósł również zarzut niewłaściwego przeszukania przez funkcjonariuszy więziennych celi mieszkalnej. W ocenie osadzonego przedmioty znajdujące się w celi były porozrzucane, a cела po przeszukaniu wyglądała „jak po przejściu huraganu.” Dyrektor odrzucił skargę 9 sierpnia 2012 r., argumentując, że przeszukanie zostało dokonane zgodnie z prawem i przy zachowaniu praw osadzonego i jego godności, a funkcjonariusze dokonujący oględzin i przeszukania celi zachowali się w sposób prawidłowy. A. Dejneka uskarżał się na ból pleców, w związku z czym odnotowano 17 jego wizyt u neurologa oraz 2 u neurochirurga, przeszedł także operację. Kolejne przeszukanie osobiste zostało przeprowadzone po wizycie siostry i szwagierki osadzonego 25 sierpnia 2012 r. Osadzony i tym razem je zaskarżył, a dyrektor odrzucił skargę jako nieuzasadnioną z uwagi na zgodność z prawem przewidzianej czynności oraz poszanowanie podczas jej przeprowadzania godności osadzonego.

3 listopada 2012 r., po wizycie krewnych A. Dejnika, w związku z możliwością bezpośredniego kontaktu z krewnymi, zarządzono przeszukanie osadzonego. Osadzony odmówił poddania się przeszukaniu ze względu na dotkliwy ból pleców. Wezwano dowódcę zmiany, który podjął decyzję o przeprowadzeniu kontroli osobistej połączonej z oględzinami jamy ustnej, oględzinami nagiego ciała, zginaniem kolan i pokazaniem penisa. Ponieważ, zdaniem dokonujących kontroli funkcjonariuszy, więzień polecenia wykonywał „opieszale, wolno” nałożono na niego karę w postaci dwumiesięcznego kontaktowania się z krewnymi przez szybę. Tego samego dnia osadzony złożył skargę do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, argumentując, że odmówił rozebrania z powodu bólu pleców, gdyż nie był w stanie poruszać się. Przeprowadzający kontrolę osobistą funkcjonariusze więzienni zignorowali złożoną ustnie skargę i przeprowadzili kontrolę. Ponieważ osadzony nie był w stanie z powodu bólu pleców ubrać się, funkcjonariusze pozostawiali osadzonego na 50 minut w samych majtkach. Ponadto jeden z funkcjonariuszy otworzył okno, wpuszczając zimne powietrze, co miało spowodować szybsze ubranie się osadzonego. A. Dejnec 7 listopada 2012 r. złożył skargę na zastosowaną wobec niego karę dyscyplinarną po przeprowadzonym przeszukaniu. Wskutek rozpatrzenia skargi z 3 listopada 2012 r. stwierdzono, że dopiero wezwanie dowódcy zmiany spowodowało, że osadzony poddał się kontroli. Decyzja nie odniosła się do kilku z podniesionych zarzutów, a mianowicie bólu pleców utrudniających poruszanie, rozbieranie i ubieranie się osadzonego, pozostawienia jego w bieliźnie przy otwartym oknie. A. Dejnec złożył skargę do sądu wojewódzkiego, który 17 grudnia 2012 r. podtrzymał decyzję wydaną przez zastępcę dyrektora aresztu śledczego jako wydaną zgodnie z obowiązującym prawem. Sąd wojewódzki uznał, że nie posiada kompetencji do badania zasadności wydanej decyzji. ETPC przytoczył wskazane przez rzecznika praw obywatelskich, zawarte w liście do ministra sprawiedliwości,²⁴ kwestie wymagające uregulowania w polskim prawie, takie jak brak przepisów szczegółowych określających rodzaje kontroli, ich zakres i uprawnienia osób kierowanych do przeprowadzania kontroli mogą prowadzić do arbitralnych działań i naruszenia Europejskiej konwencji praw człowieka. Rzecznik praw obywatelskich

²⁴ List rzecznika praw obywatelskich do ministra sprawiedliwości z 23.12.2004 r. <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20Generalne%20z%20dnia%2023.12.2014%20r.%20do%20Ministra%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20w%20sprawie%20kontroli%20osobistych%20w%20jednostkach%20penitencjarnych.pdf>

zwrócił także uwagę na brak regulacji prawnych przyznających prawo zaskarżania decyzji o przeszukaniu do sądu oskarżonemu, któremu taka decyzja została ogłoszona.

ETPC zważył, że tak ingerujące przeszukanie, jakim jest przeszukanie połączone z oględzinami miejsc intymnych przez funkcjonariuszy więziennych, wymaga szczegółowego uzasadnienia, którego w tej sprawie nie przedstawiono oraz możliwości skutecznego zaskarżenia decyzji przez osadzonego na poziomie sądu krajowego.

Realizacja reguł wskazanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę

Z wyjątkiem najnowszego wyroku w sprawie A. Dejneki przeciwko Polsce, pozostałe zostały przez Polskę wykonane w sposób generalny – przez odpowiednie zmiany w prawie, i w sposób indywidualny – przez wypłatę zasądzonych kwot pieniężnych. Wydaje się, że Komitet Ministrów, zatwierdzając kolejne rezolucje o wykonaniu przez Polskę wyroków ETPC, wykazał się nadmiernym pośpiechem. Nadal aktualnym pozostaje problem strukturalny, sygnalizowany we wskazanym wcześniej liście rzecznika praw człowieka do ministra sprawiedliwości, w postaci braku możliwości odwołania się do decyzji od zarządzonej kontroli do sądu. Wydaje się uzasadnione, w świetle przytoczonej argumentacji, wprowadzenie takich regulacji, które pozwolą na obligatoryjne rozpatrywanie złożonych przez osoby osadzone skarg na decyzje dopuszczające kontrole osobiste połączone z oględzinami miejsc intymnych przez sąd, a więc wyłączenie rozpatrywania skarg na takie decyzje spoza postępowania wewnątrzwięziennego.

Bibliografia

Balcerzak M., *Standardy dowodowe w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka*, [w:] *Odpowiedzialność międzynarodowa w związku z naruszeniem praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego*, pod red. M. Balcerzaka i J. Kapelańskiej-Pręgoskiej, Toruń 2016.

Akty prawa międzynarodowego i europejskiego:

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. nr 61, poz. 284).

Europejska konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

Europejskie Reguły Więzienne.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 15 grudnia 2011 r. w sprawie warunków panujących w zakładach karnych w UE (2011/2897(RSP) 2013/C 168 E/11).

Rezolucja Standardy ONZ minimum traktowania więźniów, tzw. Reguły Nelsona Mandeli.

Polskie akty prawne:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez naród w referendum konstytucyjnym 25 maja 1997 r., podpisana przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 16 lipca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483).

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. z 1997 r. nr 90, poz. 557).

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 24.02.2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2017 r., poz. 631).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.

Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka:

Wyrok z 3 listopada 2015 r w sprawie Chyła przeciwko Polsce, skarga nr 8384/08.

Wyrok z 9 grudnia 2008 r. w sprawie Dzieciak przeciwko Polsce, skarga nr 77766/01.

Wyrok z 30 października 2012 r. w sprawie Głowacki przeciwko Polsce, skarga nr 1608/08.

Wyrok z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie Horych przeciwko Polsce, skarga nr 13621/08.

Wyrok z 15 listopada 2001 r. w sprawie Iwańczuk przeciwko Polsce, skarga nr 25196/94.

Wyrok z 6 marca 2007 r. w sprawie Jasiński przeciwko Polsce, skarga nr 72976/01.

Wyrok z 26 października 2000 r. w sprawie Kudła przeciwko Polsce, skarga nr 30210/96.

Wyrok z 6 kwietnia 2000 r. w sprawie Labita przeciwko Włochom, skarga nr 26772/95.

Wyrok z 30 października 2012 r. w sprawie Pawlak przeciwko Polsce, skarga nr 13421/03.

Wyrok z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie Piechowicz przeciwko Polsce, skarga nr 20071/07.

Wyrok z 4 lutego 2003 r. w sprawie Van der Wen przeciwko Holandii, skarga nr 50901/99.

Wyrok z 24 lipca 2001 r. w sprawie Valasinas przeciwko Litwie, skarga nr 44558/98.

Wyrok z 25 kwietnia 2007 r. w sprawie Tyrer przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 5856/72.

Źródła internetowe:

List rzecznika praw obywatelskich do ministra sprawiedliwości z 23.12.2004 r.

<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20Generalne%20z%20dnia%2023.12.2014%20r.%20do%20Ministra%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20w%20sprawie%20kontroli%20osobistych%20w%20jednostkach%20penitencjarnych.pdf>